

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa.*

Tečaj VII.

V sredo 31. prosenca (januarija) 1849.

List 5.

Komú bom vstrégel?

Marskdo bi še kakšno zakročil,
Ko b' dolzih jezikov ne bló,
Bi morde kaj dobriga zložil,
Ko vsak bi ne vlékel na vho. —

Pa kakor se človek oberne,
Če sem alj pa tje se ozre,
Naprej alj nazaj se poverne,
»Nikakor ni prav za use.«

Če terdiš, kar drug ti naznani,
Se tretjemu kmal' zasmodí,
Pa sliši se: »Kak ste štamani«,
Če kaj se u nemar pustí.

Če kako počasno zapoješ,
»O! kdo bo poslušal te, glej!
De b' krožil nam, hembrani svoješ!
Saj bilj ni potreba še zdaj.«

»Alj druge ne znaš, kot okrogle«
Jo kmalo pod nos ti dobiš,
Če eno mal' bolj na tri vogle
Zabrékat', zapéti želiš.

Če rad boš z vsakim govoril,
Noben'ga se ne sramoval,
Vbožka prijazno vgovoril,
Oj kmal' boš »preveč klepetal.«

Če bolj imaš modro postavo,
Ne meriš usake stopnjé,
Prav kmalo podajo ti slavo:
»Kak moško se obnaša, ne vé.«

Če večkrat po tergu zaideš,
Alj ravno kak' delo imaš,
De dvakrat na eno pot prideš,
Ze dost jim opraviti daš.

Če bolj le domá ti ostajaš,
Te vklanjanje ne veseli,
In s herbtam se nič kaj ne vdajaš:
»Za družbo nobeno tak ni.«

Če moliš, preklinjaš, se vjédaš,
Opravljaš alj pa če svariš,
Če dolj alj pa gor le poglédaš,
Alj pa če prav terdno mižiš,

Se hitro, počasi sprehajaš,
Alj zgodaj alj pozno kam gréš,
Alj koderkolj hočeš ostajaš,
Veliko alj malo le véš,

Alj delaš, se učiš alj postopaš,
Si zdrav alj pa če si bolán,
Se smejaš, noriš alj pa jokaš,
Bogat alj pa tudi dolžán,

Si majhin alj velik alj kruljev,
Si čern, rudeč ali pa bél,
Si mlad ino zal, pa ne buljev,
Alj pa, če si pehati jél,

Si stergan, prepréžen sò zlatam,
Si oženjen alj pa če tud ne,
Opran alj podélan si z blatam,
De gléda za tabo use,

Dolžnosti na tanjko opraviš,
Nikolj in nekjer ne mudiš,
Če tud se na glavo postaviš,
Alj mutast in gluh kje tičiš;

Gotovo, ti rečem, ljub brate!
Ne boš jim ustrégel po volj!
Pripravljeno je še kaj za te,
De mislijo, to bi blo bolj':

Zató, k' je navada opravljat'
In satanu to je ljubó;
Zató, kér je lahko zabavljat' —
Alj bolj je naredit' teškó. ..č.

Velki zbor

krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

Kér prekucije lanjskiga léta niso pripustile, kmetijski družbi svoj létni zbor o trojaci napraviti, in kér je kmetijska družba po ministerskim dopisu od 22. listopada veliko imenitnost zadobila in ji je rečeno bilo, de nej ministru kmetijstva odkritoserčno oznani, česar se ji za povzdigo kmetijstva potrebniga zdí, *) je poklicala zbor na 24. dan tega mesca.

Prišlo je 79 udov iz mnogih krajev skupej, in tudi deželni poglavar gosp. grof Welsersheimb so na povabilo družtviniga odbora počastili zbor s svojo pričijočnostjo.

Starašina odbornikov, gosp. M. Pregl je bil namestnik vodja, grofa Lichtenberga, kateri zavoljo bolehnosti ni v stanu bil predsednik današnjiga zbora biti, in je s prijaznim pismam slovó od vodstva vzel. Namesti njega je tedej gosp. Pregl s krepkim nagovorom zbor začel, in med družimi rečmi rekel, de nej družtvo gosp. grofu Lichtenbergu za dvanajstlétno dobrovoljno prizadevanje zahvalno pismo pošlje, kar je bilo od vsih pričijočih poterjeno. Bravcam Novíc moramo povedati, de pod vodstvom grofa Lichtenberga so se začéle

*) Tudi kmetijske družbe vsih družih krajev našiga cesarstva so prejele enaki ministerski razglas — kar se da s tem oznanilam kmetovavcam vsih deželá vediti.

Vredništvo.

naše Novíce, ktere je ta rodoljubi gospod iz celiga serca podpiral. — Kér tudi po gotovi obljudi sedanjiga Cesarja kmetijstvu vesela zarja sije, ktera je napočila pod Cesarjem Ferdinandam, je sklenil vodja namestnik svoj govor s serčnim klicam: »Bog živi Franca Jožefa I.« kteriga so ponovili vsi pričijoči. —

Po tem je dal družbini tajnik Dr. Bleiweis važniši dela na znanje, ktere je odbor pretečeno léto opravil. 1) Prodaj nekterih zemljiš, iz kterih je družba 11082 gold. skupila; 2) pripravo za zidanje živinozdravilske šole na družtvinu pristavi, od ktere je gosp. Dr. Strupi obširniši govoril; 3) od poslednje sadne razstave, ktera bo veliko pripomôgla za povzdigo domače sadjoreje, če se bo vsako léto ponovljala, in če se bojo po poduku »slovenskiga vertnarja«, ki je bil lanjskim Novícam priložen, kmetje prizadevali, sadne pleména tudi po pravih imenih imenovati, ktere na tanjko zaznamovajo mnogoverstne lastnosti, de se lahko ločijo od družih, in de vsi kmetje eno sadje po edinim iménu kličejo, ne pa v vsaki vasi drugači, de na zadnje eden družiga ne razume, kakošno pléme ali sorto de misli; 4) minister úka je ukazal družbi, de nej načert ali osnovo naredí za nove šolske bukve po kmetih, iz kterih bi se šolska mladost saj v važniših rečéh podučila v kmetijskih rečéh; to osnovo je družtvinu odbor napravil in jo je 30. kimovca ministru na Dunaj poslal; 5) z veseljem se je družba prijela rodoljubne ponudbe gosp. dohtarja Orla in gosp. Dežmana, ktera sta se name-

nila, kmetijsko šolo v slovenskim jeziku v Ljubljani brez plačila začeti, in je nju ponudno pismo deželniemu poglavarstvu izročila, katero je 20. dan p. m. oznanilo, de je minister uka to ponudbo z velikim veseljem sprejel; 6) natis družtviniga létopisa (Annalen) od več lét skupej je večidel dokončan in bo udam kmalo razdeljen; 7) od Novíc je bilo povedano, de se njih prejemniki od léta do léta množijo, in de je rajtinga vsih tečajev skupej skazala, de Novíce od svojiga začetka noter dozdej družbi niso ne eniga vinarja stroškov prizadjale; 8) dopís gosp. viteza Golda, ko je bil še poslanec v Frankobrodu in v nemškem kmetijskim zboru po očitni volji nadvojvoda Joana pričijoč, je bil današnjemu zboru oznanjen; zraven tega pa je bilo tudi povedano, de krajnska kmetijska družba ne misli v nobeno politiško zavezo z Frankobrodskim kmetijskim družtvam stopiti; dobrih kmetijskih skušnj in občnkoristnih svetov pa ne bo nikdar zaničevala, ampak jih bo s hvaležnostjo sprejemala, nej pridejo od kodar koli hočejo; 10) oznanilo deželniiga poglavarstva od 15. grudna je bilo zboru na znanje dano, v katerim se bere, de je pripravljeno, kmetijsko družbo na vso moč podpirati, in če kmetijska družba eno ali drugo reč od c. k. kantonskih gospok ali od kresij želí, nej se družba, brez de bi zato deželno poglavarstvo vsakikrat prašala, na ravnost na kresije in gosposke verne, katerim je ukazano, družbi postreči, kjer koli zamorejo.

(Dalje sledí.)

Nova ministerska ukaza.

Gojzdné pravíce posestnikom varovati, je ukazalo ministerstvo, de v varstvo gojzdov postavljeni gojzdniki (gorniki ali borštarnji) in čuvaji gojzdov, nej so v cesarski ali necesarski službi, morajo priseči. Takim v prisego vzetim varham se ima potem vse verjeti tudi brez družih prič, kar bojo v svoji službi govorili in povedali — ako se skaže, de od svoje zatožbe nobeniga lastniga dobička nimajo pričakovati. Zavoljo svoje lastne varnosti znajo v službi pušo in meč imeti, kteriga orožja se pa smejo samó v pravični sili poslužiti.

Za tó, kar srenje ali soseske iz svojiga lastniga premoženja zidajo ali delajo, jim ni treba prihodnjíč več vikšiga dovoljenja iskati.

Kakó dolgo še ne bomo lažnivosti svojiga pravopisa slovó dali?

(Dalje.)

Kaj nam pomaga soglasje — vprašam — v samim pisanji, če se tudi v izréko ali branje in govorenje ne preséli? Nič družiga, kakor de nam na drugi strani novo in veliko nasprotniši nesoglasje med pisanjem in izréko napravi, in bravcam in pisavcam nepotrebno motenje dela. Kaj nam pomaga, postavim, de pri prédnih izgledih ostanem: prijatel, sim hotel, sim hodil pisati, če vender vsi temu pisanju nasprot: prijatu, sim hotu, sim hodu izrečemo in beremo! — Zraven tega ni pozabiti, de je tudi še to soglasje, ki v samim pisanji obstojí, le polovito, kér se po njem le soglasniki stanovitno ohranijo, glasniki pa dostikrat izpahnejo, ali pa spremené. Tako se v predej vpeljanih izgledih glasnik v pervim in drugim izpahne, in le v tretjim obderží. Ali je tedej vredno, za tako polovito in lažnivo soglasje v pisanji, veliko imenitniši in resnično soglasje med pisanjem in izréko zameniti? —

5. Še en drug in sicer edin vzrok, kteri sam nekaj pametniga v podlogo ima, je ta, de se s takošnim pravopisam izvod ali ishájja kake besede, ali pa nje sklanjanje v mnogih sklonih, štivilu in polu na znanje da. Tako postavim, pišemo: ljudstvo, lepši, nekaj, vse, težkó, de očitno storimo, de seperva beseda od ljud, druga od lep, tretja od nek in kaj, četerta in peta od

ves in težak ishaja, desiravno pri navadnim in lepglasnim govorjenji v prvi besedi **d** izpahnemo, v drugi **p** v **v**, v tretji **a** v **e**, v četerti **v** v **u** in peti **ž** v **š** spremenimo, in *ludstvo, levši, nekej, use, teško* izrečemo. Po enakim namesti *krèh, tópu, brav* pišemo: *kruh, tópel, bral*, de pokažemo, de besede *krèh* v drugih sklonih námesi è: **u** ima; namreč: *kruha, kruhi*, i. t. d.; besede: *tópu, brav* pa v daljnim sklanjanji **l** namest **u** ali **v** dobé, namreč: *toplíga, toplímu, topla toplí*, i. t. d. *brala, bralo, brali*, i. t. d. Je vprašanje, ali je ta vzrok našiga pravopisa takó imeniten, de tako motljivo in narobe pisanje zasluži? —

Jez mislim, de tudi ta ne, in kolikanj jez previditi zamorem, sta oba namena, ki jih ta vzrok v sebi ima, namreč: ishajanje in sklanjanje besedi nanzanovati, ne le sploh *nepotrebna*, ampak tudi *šeljem* bravcov in poslušavcov, in *skladnosti pisanja*, in vsim *pametnim pravopisam* drugih narodov nasproti. To želim svojim poštovanim bravcam skazati, in ni sim v tesnóbi zavolj razumov; le tega nevém, če jih bom z dosti umevno besedo razlagati zamogel.

(Dalje sledí.)

Dopis slovenskiga vojaka iz Laškiga. *)

Vareze 19. prosenca 1849.

Predragi moj Tonče! „Ne vzémi mi za hudo, de Ti do tega časa nisim nobene čerke na znanje dal, kér nekterikrat nisim imel časa, drugikrat sim bil bolan, in tako do današnjiga dné nisim mogel Tvojih želj spolniti. Preden Ti dam vediti, kaj je noviga in kako se mi zde kaj godí, Ti hočem poprej enmalo svoje včasi veselo, včasi bitko življeaje razodeti. — Kdaj de smo iz Ljubljane šli, Ti bo morde še znano. Iz Ljubljane smo na ravnost v Treviso šli, kjer smo en čas bili; od tod smo šli v Mestre pri Benedkah, kjer sim pervikrat sovražnika pred obličje dobil, in pervikrat kugle žvižgati slišal. Kako veselo življenje sim tukej imel, Ti nisim v stanu povedati, zakaj tukej sim pervikrat življenje slovenskiga vojaka vživati začel; sami Slovani smo skorej na Laškim v bran proti sovražniku. Pa kmalo bi bilo šlo moje življenje rakam žvižgat, enkrat po eni granati, ki se je komej štiri čevlje od mene razletela, drugikrat je pa kugla, 36 funtarca, lih zraven mene na tla padla. Pa dolgo nam ni bilo dano tukej biti, zakaj naš hrabri oče Radetzky nas je hotel vse Krajnce pri sebi imeti in tako smo mogli iz Mestre se na pot proti Milani podati.“

Ko smo iz Mestre v Treviso prišli, me je huda merzlica popadla, in tako sim mogel svoje tovarše zapustiti in v špital iti; tretji dan me je v špitalu še zlatenca poprijela, in žesim mislil, de nikoli več ne bom zemlje tlačil; pa Bog mi je kmalo zdravje dal, in nisim bil dalje kakor poldrugi mesec v špitalu. Ko sim se ozdravil, sim šel v Milano. Kako lahko sim hodil, boš lahko prepričan, če pomisliš, de sim od Verone do Milane spet merzlico imel; vender sim radovoljno puško nosil. Ko sim v Milano prišel, me je spet merzlica popustila, in od tega časa do današnjiga dneva nisim nobene bolezní več imel, in sim takó zdrav, de še nikoli tako. — Kaj bi Ti od Milane pisaril? de je lepo mesto, že tako veš. V Milani smo bili poldrugi uesec. Iz Milana smo šli v Sesto Calendo práv na Piemontezko meje, kjer le voda Tičino, ki lih tukej iz jezera (Lago Maggiore) izvira, obe deželi delí. Tukej smo šli jez in še dva druga korprola (desetnika) na Piemont

*) Pričijoči dopis, kteriga je vérlí korporal Pirnat svojimu prijatlu gosp. T. P. v Ljubljani pisal, bo bravcam Novíc zavoljo več reči gotovo práv vseč. Mi nismo v njem clo nič premenili, razun tega de smo sémtertjé kak slovníski popravek popravili. Vredništvo.

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobo dane od krajske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa.*

Tečaj VII.

V sredo 7. svečana (februarija) 1849.

List 6.

Imenitno oznanilo

vsim udam krajske kmetijske družbe.

Minister kmetijskih reči je povzdignil kmetijske družbe na visoko stopnjo, in jim je oblast dal, de smejo odkritoserčno vse zadržke kmetijstva na znanje dati, zraven tega pa tudi svetovati, kako bi se ti zadržki odpravili, de se kmetijstvu v boljši stan pomaga. — De bi se ta reč naglo in dobro zgodila, je treba, de se bojo nove naprave in nove postave dale, ktere kmetijstvo zadevajo. De bo minister kmetijskih reči v stanu, dobre nove naprave vpeljati, in dobre nove postave dati, je za potrebno spoznal, se poprej posvetovati z modrimi in zvedenimi možmi, ktere nej vsaka dežela *) na Dunaj pošlje, de se bojo zastran vsih potrebnih reči z ministram pogovorili. Za nar potrebniši reči, čez ktere bi se nar poprej s poslanci v kmetijskim zboru konec tega mesca posvetovati treba bilo, je minister odločil:

1) napravo taci gospósk, ktere se imajo po deželah s kmetijstvom pečati (Organisirung der Landeskulturbörden), 2) vpeljanje kmetijskiga podúka (landwirthschaftlicher Unterricht), 3) gojzdne postave (Waldordnung), 4) vódné postave (Wasserordnung) in 5) razdelitev in zloženje zemljiš ali gruntov.

Kmetijska družba se ima po ministerskim ukazu z deželnim poglavarjem pomeniti, kteri udje kmetijske družbe nej se pošljejo za poslance v kmetijski zbor, in to se je že zgodilo. De bojo pa ti poslanci zraven svoje vednosti od več strani podučeni, kaj bi bilo treba za našo deželo v zboru govoriti, prosimo gosp. namestnike kmetijske družbe po deželi (Bezirkscorrespondenten) in pa vse rodoljube in zvedene ude kmetijske družbe, de nej spišejo čez eno ali drugo zgorej imenovanih 5 reči dobre svete in nej svoje spiske pošljejo kmetijski družbi v Ljubljano do 15. tega mesca, de jih bojo poslanci seboj na Dunaj vzeti mogli. — Nadjamo se, de bomo veliko koristnih in dobro podpertih svetov dobili iz vsih treh kresij krajske dežele!

Odbor krajske kmetijske družbe
v Ljubljani 5. svečana 1849.

Velki zbor

krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

Gosp. Dr. Strupi, oskerbnik družbiniga verta na Poljanah v Ljubljani, je oznanil svoje poglavitniši opravila in kmetijske skušnje lanjskiga léta.

Povedal je, de je veliko tavžent lepih murbinih dre-

vésic, od 1 do 7 lét starih, na vertu na prodaj pripravljenih, ktere družba po takó nizki ceni prodaja „de si jih lahko vsakdo omisli. Veliko so že Novice od murbinih drevés in reje židnih gosenc ali svilopréjk pisale in kmetovavcam priporočevale; nadjamo se, de se bojo še le zdej kmetje po Slovenskim práv z veseljem tega pridelka poprijeli, ki ne potrebuje veliko stroškov in vender zamore marsikteri goldinarček pridnimu gospodarju privabiti. — Na dalje je gosp. Dr. Strupi oznanil, de je že tudi sadnih drevésic, posebno žlahnih jabelk na vertu na prodaj pripravljenih. —

Št. Elensko pšenico, od ktere je bilo v Novicah že veliko govorjenja, je tudi na vertu, ki ima precej pešeno zemljo, sejal in je je lani iz 1 mernika 8 mernikov pridelal. En mernik je vagal 45 funtov in je dal 32 funtov moke. Moka čiste Št. Elenske pšenice da bolj črnkast, ne posebno vkusen (žmahen) kruh; namešana z moko domače ali banaške pšenice pa da práv dober kruh. Slama Št. Elenske pšenice je terda in debela, tedej za živinsko kermo nima posebne vrednosti; tudi se da ta pšenica težko mlatiti. Gosp. grof Blagaj Rihard so še opomnili, de Št. Elenska pšenica veliko pözneje zori od domače, in je tedej navadni drugi setvi na poti. To so gotove domače skušnje. Nejtedej vsak kmetovavec dobro prevdari, ali mu kaže Št. Elensko pšenico sejati ali ne.

Gosp. Dr. Strupi je tudi abisinsko rež (Abisinja je dežela v Afriki) poskusil, ktero mu je pred 3 léti gosp. Drobnič iz Marskiga poslal. Ta ozimna rež, od ktere pravijo, de eno zerno v svoji domačii 80 zern da, se pri nas ni tako rodovitna skazala, vender je poskušnje vredna. Dala je po 12—14 zern; en mernik vaga 42 funtov in da 30 funtov posebno lepe moke. Zerno je sicer majhno, pa je jekléno; slama je dolga in enmalo debelejši od navadne. — Kdor želi to rež poskusiti, jo tudi dóbi pri Dr. Strupitu na Poljanah.

Slabejši se je Alesandrinska rež obnésla.

Kar krompir lanjskiga pridelka zadéne, se je pokazalo: de je nar menj gnjil navadni domači krompir; bolj je gnjil iz seména izrejeni, nar bolj pa rudeča sorta. Sicer je bilo gnjilíne na družbinim vertu lani že veliko menj viditi kakor predlanjskim, in upati je, de bo ta bolezin pošla kakor je prišla. —

Med vsimi plemeni na Poljanah sajene turšice se je tista nar boljši obnésla, ktero so gosp. fajmošter Žitnik iz štajarskiga v Ljubljansko sadno razstavo poslali. Ona po pravici zasluži, de jo kmetovavci poskusijo. Kdor hoče ž njo skušnjo storiti, je tudi dóbi na Poljanah. — Visoka angleška turšica nastavi sicer 3 do 6 steržev, pa v Ljubljani še ni nikdar dozorela.

Zdej pa še nekaj, kmetovavci! Za živinsko pičo je malo tako dobrih sadežev kakor je bela in rudeča burgunska pésa (weisse und rothe Burgunderrübe),

*) Ne le krajska, temuč vse dežele našiga cesarstva so prejéle enako povabilo, poslance konec tega mesca v kmetijski zbor poslati. Vredništvo.

in pri nas jo kmetovavci še vse premalo obrajtajo. Pošlite po seme hvale vredne Burgundarce k Dr. Strupitu na Poljane — poskusite jo in gotovo se ne boste kèsali.
(Dalje sledí.)

Kaj imajo naši kmetje noviga sa- četi, in kaj stariga obderžati?

(Dalje.)

Človek, ki ne zna brati, je revež. On verjame, kar mu drugi povedó. Če je previden človek in ima poštene ljudi okoli sebe, se še spravi pošteno po svétu; — če pa naletí na slabo družino, in če sam praviga razuma od nobene reči nima, gorjé mu, posebno v sedanjih časih!

Ali ni nobeniga pomočka zoper to? boste vprašali. Je, je pomoček — in ta obstoji v časopisih ali cajtingah, s katerimi smo tudi Slovenci zdej obilno prevideni. Kdor zna brati, nej jih bère sam — kdor pa se branja ni naučil, nej si jih da od drugih brati. V časopisih boste zvedili vse, kar vam je zdej potreba vediti v posvetnih in duhovskih rečéh. „Naši očetje se sicer niso nič pečali s časopisi — pa so vendar živeli“ — bo ta ali uni rekel. To je res, ljubi moji! Ali — vaši očetje so desetino odrajtovali in na tlako hodili, in so tudi živeli — ali hočete tedej tudi Vi v tém pri starim ostati? Mislím de ne. Lejte, taka je zdej tudi s časopisi, kateri se zató časopisi imenujejo, kër popisujejo čas in njegove prigodbe. Če hočete potrebno vednost od sedanjiga časa zadobiti, morate časopise in bukve brati. V dolzih večerih pozimi, ob nedeljah in praznikih beríte časopise, — v kerčmah (oštarjih) primorajte kerčmarja, nej naročí kak časopis; sej mu že toliko dobička daste, de si ga lahko omisli. V kerčmi se vsedite vkupej: eden nej bère, drugi poslušajte — in kadar je zbral, se začnite pomenkovati čez eno in drugo reč. Tako vam bo čas prijetno minul in zraven tega boste še menj zapili. Morebiti boste spoznali, de je kakošna reč napčna v časopisu, — zapišite popravek in pošljite ga vredniku, ki vam bo še hvaležen za tó. Lejte, takó bo iz naših kerčem zginil prepír in vsi hudi nasledki, ki dostikrat iz njega izvirajo!

Tako ne bo treba krivih prerokov in podpihačev poslušati. — Vi samí boste vse vedili. Pa — „cajtinge so lažnjive“ bo morebiti ta ali uni rekel in jih zavreči hotel. Takimu ne moremo nič družiga odgovoriti, kakor de govori kot slepec od barv! De clo vsaka reč med tavžent in tavžent rečmi ne more gotova biti, to vsak lahko sam previdi — ali je tudi vsako jabelko na vsaki jablani dobro? in kër ni, ali hočete za tó celo jablano zavreči?! De ni vsaka reč resnica, ktero natisnjeno berete, to je gotovo, in tudi vsak časopis ni hvale vreden. To nam je pokazal marsikteri nemški časopis v poslednjim času, iz katerih so podpihači strup sèsali in ga med ljudstvo trosili. To pa se kmalo spozná in vrednost časopisa je kmalo presojena.

Lejte, dragi moji! branje časopisov je vam sicer nova, tode potrebna reč, ktere se morate práv z veseljem poprijeti.

Že današnji dan se prepričate, ljubi moji, in od dne do dne se boste bolj prepričali, kako dobro in potrebno je, de zraven tega, de znate tertó obrezovati, rež in oves sejati, turšico okopovati, sadje cepiti, tudi kaj véste in zastopite od družih reči, ki se omikanimu človeku spodobijo. Ni treba, de bi vi mogli zató gosposko sukno obleči in svoje navadne opravila zapustiti — Bog obvari! tudi kmečko delo in kmečka jopa ste visoke časti vredne, če jo priden, pošten in omikan človek nosi. Kër pa je Bog človeku um dal, on tega božjiga darú ne sme samo v njivo zakopovati, marveč ga mora brihtiti na mnoge strani. To vam hočem nekoliko spričati. Po ustavi smo vsi deželani pravice zadobili, de zamoremo v eni in drugi reči govoriti, v

ktere se poprej nismo smeli clo nič vtikovati. Deržavni zbor, ki nam ustavne postavne daje, in svobodnost prihodnjih srénj ali sosesk, ki se bojo po ustavnih postavah same vladale, vam že dovelj očitno kaže, de bo zdej druga, kakor je nekđaj bila, brez de bi treba bilo, vam še več družih dokazkov v izgled postavljati. Vi boste svojo srenjsko premoženje sami oskerbovali; vi boste samí svoje policíjo po vaséh imeli; pravde se bojo očitno in ustno peljale, in prisežni možjé boste pri sodbi sedeli in po svoji vésti sodili: „ta je kriv, ta pa ni kriv“, ta ima kaznovan (štrafan) biti, ta pa ne.“ Lejte imenitnost tudi vašiga, kakor vsaciga družiga stanú! De se pa človek v vsih téh okolišinah zamore vésti in obnašati, kakor je treba, mora kej več znati, kakor hruške péči. Boste že vidili, kako se bojo tisti možjé izmed vas kmalo pokazali, ki že zdej kej več razumejo od družih, ki še morebiti brati ne znajo. Boste vidili, kako boste vi samí tiste bolj počastili, ki bojo znali pametno od ene in druge reči govoriti in pisati. Zakaj če hoče kdo govoriti, mora pametno govoriti, sicer več škodje, kakor dobriga storí, sam pa na sramnoti ostane. Kdor pa hoče pametno govoriti, ta se mora kej učiti in reči razumeti, od katerih govori. Učenje nej vas pa nikar ne straši, zakaj v vašim maternim jeziku se bojo vse te reči govorile in pisale — in zató vam bo vse to veliko polajšano. Vladarstvo bo zató skerbelo, de se vam bojo poduki v vašim jeziku dajali, kteriga razumete; šole bojo zató slovenske, de vam ne bo treba čez nemški graben skakati, se kaj naučiti, kar bi vam veliko truda prizadjalo, brez de bi se kaj popolniga naučili; — domače družtva si bojo prizadevale, vam dobrih bukev v vašim jeziku v roke podati, de se boste lahko vsiga naučili, kar je za domače reči potreba.

Vaša bo tedej, le pomočkov se z veseljem posluževati, ktere vam bo vladarstvo, in ktere vam bojo vaši prijatli, ki vas in svojo slovensko domovino v resnici ljubijo, v roke podajali.

Poslušajte tedej moj svét, ljubi moji! in zbudíte se iz zaspanosti, v kateri ste dosihmal dremali in vse zaničevali, kar je v bukvah ali časopisih zapisaniga stalo. Ne poslušajte vsiga, kar vam kak „urlaubar“ v gostivnici ali kak vlačugar pripoveduje; ne verjemite zakonnikom, ki vam marsikako reč pripovedujejo, kakor de bi bila evangeli; če že nočete vsiga verjéti, kar vam kak gosposk pripoveduje, vunder tudi nimate pravice, vsiga zaničevati, kar iz gosposkih ust pride; povsod in v vsih stanovih so pošteni in pravični ljudjé! Beríte samí, kaj se po svétu godí in lahko boste spoznali resnico od krivíce.

(Konec sledí.)

Županam in soseskam sploh v prevdark.

Soseske se bojo prihodnjič po ustavnih postavah same vladale (regirale), svoje premoženje oskerbovale, pravice delile i. t. d. — z eno besedo: one bojo bolj same svoje, to je, svobodne. Po tem bo tudi njih skerb, za svoje ljudi skerbeti, kër vsaka soseska bo le na svoje mislila in ne na druge. Pomislite župani in vse soseske sploh, de z novimi pravicami boste prejeli tudi nove dolžnosti.

Kaj tedej pravite, če vam povémo, de je pretečeno nedeljo v neki fari blizo Ljubljane, ki ima le 2000 duš, 13 parov na enkrat oklicanih bilo, kterim so soseskini možjé dovolili, v zakonski stan stopiti! Kaj mislite, komú bojo ti ljudjé in njih otroci na glavo prišli, če — kar se je bati — se samí ne bojo mogli preživiti? Nobenimu drugimu, kakor ti soseski! Ona jim je pravico dala v zakonski stan stopiti, torej jih je z vsimi njih prihodnjimi otroci v svojo družino vzela — bo tedej

Velki zbor

krajnske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

Kmetijske podružnice.

Ljubi prijatli kmečkiga stanú! danes Vam imamo imenitno reč povedati, ki jo je velki kmetijski zbor sklenil — de bo kmetijska družba po deželi podružnice (Filialen) napravila.

Dvajset lét je skorej minulo, kar je krajnska kmetijska družba pervikrat prosila, de naj bi Cesar dovolili, podružnice napraviti, kér je že takrat spoznala, de podružnice po deželi so perva potreba, de kmetijska družba deželi koristna (nucna) postane — pa lastni sinovi naše domovine, rojeni Krajnci, so rajncimu Cesarju Francu na uho šepetali, de bi na Krajskim ne bilo varno (!!!), podružnic dovoliti — in odbili so nam to koristno napravo, ktera je na Štajarskim veliko pripomogla k povzdigi kmetijstva. V létu 1843 so svitli nadvojvoda Janez sami sprožili, de naj se kmetijska družba še enkrat požéne za podružnice, — družba se ni dala dvakrat veléti; berž je prosila za dovoljenje podružnic — in lejte! nismo ga dobili poprej, kakor v létu 1848, ko so nam Cesar Ferdinand ustavo dali, ktero so v vsim naš sedanji Cesar Franc Jožef poterdili.

Kaj pa so podružnice tako posebniga, de se je kmetijska družba tako silno za-nje poganjala? bojo nekteri vprašali, kteri praviga zapopadka od te reči nimajo.

To reč Vam hočemo ob kratkim razjasniti.

Kmetijska družba je zató v deželi, de

1) dobre poduke in nove koristne znajdbe v kmetijskih rečéh po deželi razširja; če kmetijska družba tega ne stori, je jalova stvar brez vse koristi;

2) je kmetijska družba zató, de natanjko zvé vse zaderžke, kteri so po deželi povzdigi kmetijstva nasproti;

3) de skusi pomočke zvediti, kako bi se ti zaderžki odpravili in kmetijstvo od dné do dné na vikši stopnjo povzdignilo.

Vsi ti trojni imenitni nameni pa se ne dajo na nobeno vižo doseči, če je samo v Ljubljani ena pisarnica za kmetijske zadeve, če je vsako léto le en velki zbor v nemškim jeziku, kteriga vsi naši kmetje ne razumejo — torej se ne morejo združiti v prijateljsko pomenjkanje čez eno in drugo reč, ktera jim na sercu leži, za ktero bi radi poprašali, za ktero bi radi prosili, de bi se drugači naredila i. t. d.

Takó so kmetje kmetijsko družbo dozdej le od de-lječ gledali — in ko bi Novíc ne bilo, bi ne bili skorej nič od nje vedili. Imela je sicer družba po deželi dopisnike in namestnike — pridne možé — pa kaj so zamogli ti storiti, kér nismo smeli, kmete v zbor vkup-poklicati, de bi se bili odkritoserčno pomenili čez eno in drugo reč!

To bo zdej vse drugači v podružnicah.

Pristavek. Kér zavoljo obširnišiga popisa poslednjiga velkiga zbora kmetijske družbe še ne bomo kmalo na predloge prišli, ktere je zbor namenil c. k. ministerstvu predpoločiti, že danes oznanimo, de so deželni poglavar kmetijski družbi za tačas dovolili, brez de bi ta reč na Dunaj šla, de vse oznanila deželniga poglavarstva, ktere kmetijstvo ali obertništvo v eni ali drugi reči zadevajo, bojo v Novičnih dokladah natisnjene in de bo tiskarnica za te natisne plačilo prejemala.

To damo bravcam Novíc na znanje, de bojo vedili, zakaj de se ti razglasi po trikrat oznanijo, kér je takó pri vsih cesarskih oznanilih navadno, in de vse ozna-

nila pod nadpisam „Oznanila c. k. deželniga poglavarstva“ pridejo po ukazu vladarstva v natis.

(Dalje sledi.)

Iz deržavniga zbora.

Deržavni zbor, kteri zdej od dné veči zaúpanje med ljudstvam dobíva, je v §. 5. razdelku ustavnih pravíc (kteriga smo v poslednjim listu Novíc oznanili) práv moder pristavek v tem naredil, de je sklenil, de hišno preiskanje se ne more samo po sodniškim ukazu, temuč tudi po ukazu soseskinih starašin zgoditi, zakaj če je sodniška gospóska predelječ, bi zatoženi človek svojo tatvino ali kako drugo reč, ktero je treba na dan spraviti, že dolgo lahko odnêsel ali skríl, predén bi od sodníka povelje prišlo, de se ima njegova hiša preiskati. Če imajo pa tudi soseskine starašini oblast ukazati, de se hiša neutegama preíše, se skrivačem lahko v okom pride.

Na dalje je deržavni zbor sklenil

§. 8. ki se takó le glasi: „Preselitev osébe (peršone) in premoženja med mejami deržave je le tistim zavezam podveržana, ktere soseskine ali srenjski redi (Gemeindeordnungen) odločijo. Deržavna oblast ne krajša svobodniga pretegovanja v ptuje dežele. Odhodnina (odhodno plačilo) se ne sme terjati, razuntakrat, kader je potrebnost tega plačila med deržavami nasprotno spoznana.“

§. 9. „Avstrijanski deržavljeni imajo pravico, pokojno in brez orožja se vkup zbirati; venderse morajo zbirališa ljudstva pod milim nébam poprej varstvinu gospóski na znanje dati, ktera jih sme le takrat prepovedati, kadar se je silne nevarnosti za občinski red in varnost bati.“

„Nobeni razdelk ljudske brambe se ne sme v ti lastnosti čez deržavne (politiške) reči posvetovati ali kaj skleniti.“

§. 10. Avstrijanski deržavljeni imajo pravico, brez uradniga (gosposkiniga) dovoljenja društva vstanoviti, ako namén in pripomoge društva niso zoper pravico in deržavi nevarne.“

„Vravnanje (Regelung) te pravíce se sme le po postavi zgoditi.“

Drugo pot pridejo imenitne, cerkev zadevajoče postave na versto: namreč svobodnost vére, ali ima ktera véra za deržavno véro veljati in kakošna razméra ima med cerkvijo in deržavo biti. Dolgo so se poslanci menili: ali se imajo ti trije razdelki posamesno ali skupno presoditi; na zadnje je Kautschitschov naklep obveljal, namreč: de bojo te tri razdelke narpoprej vesolno, potem pa posamesno v pomenik vzeli. Potem imajo še le Judje na versto priti, namreč: ali se jim imajo dovoliti v vsim enake pravíce kakor kristijanam ali ne?“

Ta teden ima tedej zbor spet imenitne reči skleniti. Ti sklepi bojo toliko težavniši, kér je deržavni zbor od mnogih škofov pisma dobil, de nej dobro prevdari razméro med cerkvijo in deržavo.

Kakó dolgo še ne bomo lažnivosti svojiga pravópisa slovó dali?

(Dalje.)

a) Pervič tedej sta oba ta namena v pisanju nepotrebna. Zakaj komu izmed bravcov, kteri jezik umé, je ležeče, ali komu je zavolj umevnosti potrebno, de bi mogel pri branju zvediti, od kod ta ali una beseda, ki jo bere, pride; postavim: de nekej pride od nek in kaj, usé od rês, levši od lep, i. t. d. Ali de še nektere

Kaj imajo naši kmetje noviga začeti, in kaj stariga obdržati?

(Dalje.)

Priporočevali smo vam, ljubi prijatli! de vam je potreba časopise (cajtinge) in pa bukve brati, sicer ne boste mogli naprej. Kakor riba na suhim se boste sami sebi zdéli, če ne boste znali brati in pisati. Okoli vas bo šumelo in vse se bo gibalo, vi pa boste prašali: kaj je neki to? če ne boste znali brati in pisati in s časom naprej iti.

Novi časi pa so rodili veliko veliko novih beséd, od katerih vam vaša babica, pa tudi vaš dešček nič povedati ne moreta. Za nove reči se morete tedej novih beséd naučiti, in nikar ne zabavljajte, če kakošne besede ne razumete, ko pervikrat v kak časopis pogledate. Stari pregovor ne velja tukaj, kateri pravi: „Kar se Anžek ne nauči, Anže ne zna.“ Tudi Anže se zna še kaj naučiti, če ni lén, — in verjemite mi, de se mu bo trud tudi poplačal, če se bo še kaj naučil. Z učenjem in omikanjem samí sebe boste pokazali, de ste svobode (frajosti) vredni, katero boste dobili, in kmečki stan bo po ti poti zmirej večí čast zadobival, ktera le tistim gré, ki so umne glave. Naj zgíne tudi vés razloček med stanovi iz svetá, en razloček bo zmirej in vedno ostal, in ta razloček je: de tisti, ki bo kaj več znal, kakor kak drug, bo tudi zmirej več veljal. Dobro je sicer veliko gruntov imeti, ali hleve polne živine, ali mošnjo s tolarji napolnjeno — tode prave veljavnosti tak človek nikdar ne bo vžival med svojimi sosedi, ako v glavi nič nima. Nekteri ljudje se mu sicer na videz prilizujejo, posebno taki, ki od njega kaj pričakujejo — za herbtam mu pa ósle kažejo, in pravijo: ko bi petíc ne imel, bi ne bil za nobeno rabo.

Če se boste tedej po časopisih in bukvah od dné do dné bolj brihtali v mnogih vednostih, boste na marsiktero novo besedo zadéli, ktere še nikdar slišali niste, zato kér tudi tiste reči še ne poznate, katero ena ali druga reč pomeni. Presvitli Cesar so nam — kakor veste — novo vlado (regirengo) dali, katero usta vo imenujemo po izgledu drugih narodov, ki jo konstitucion imenujejo. Cesar so nam národno ali narodsko stražo dovolili, katero zato také imenujemo, kér jo drugi narodi Nationalgarde imenujejo. Železnica (Eisenbahn), hlapón (Locomotiv), kolodvor (Bahnhof), telegraf i. t. d. so vse nove beséde za nove reči. Potreba nam je tedej novih besed kovati, če jih že pri svojih bratih Slovanih ne najdemo — in teh besed se moramo potem tudi naučiti. Če boste, ljubi moji, z nami vred pridno brali in premišljevali, kako bi se ta ali una reč zamógla boljši imenovati, boste morebiti marsikako besédo znajdli, ktera bo bolj pripravna od naše — in če nam jo boste oznanili, Vam bomo práv hvaležni za-njo. Takó si bomo eden družimu pomagali, kér štiri očesa več vidijo kot dve, in štiri roke več premorejo, kot dve.

(Konec sledí.)

Velki zbor

krajnske kmetijske družbe v Ljubljani.

Od podružnic.

(Dalje.)

Pomén in namen podružnic smo vam v poslednjim listu razložili, de vsak lahko veliko imenitnost podružnic razume. Danes vam bomo povedali, de je velki zbor tudi postave sklenil, po katerih naj se podružnice ravnaajo. Le ob kratkim vam jih bomo zdej na znanje dali, zato kér bojo te postave takrat natanjko krajnskimi kmetam oznanjene, kadar se bojo po deželi podružnice vpeljale.

Postave podružnic.

§. 1. Središe kmetijske družbe je v Ljubljani; podružnice so pa po več krajih na deželi.

§. 2. Podružnice imajo vsake kvatre svoj zbor; če je pa treba, tudi večkrat. Pred velikim zborom kmetijske družbe v Ljubljani ima vsaka podružnica zbor napraviti, de se udje pomenijo, kaj ima njih poslanec v Ljubljani pri velikim zboru govoriti.

§. 3. Vsaka podružnica si izvoli predsednika ali vodja, in po 4 odbornike, ki se izberó izmed nar bolj zvedenih in poštenih udov tiste podružnice, in se oznanijo središu v Ljubljani.

§. 4. Sedež podružnice naj bo tam, kjer predsednik prebiva; zbori podružnice pa znajo tudi kje drugej biti, kakor je udam podružnice bolj pripravno.

§. 5. V zborih nej vsak odkritoserčno govori, ali kader svoje skušnje oznani ali kader kak svét da, kako se ima ena ali druga reč središu v Ljubljani ali vladarstvu oznaniti. Kar se v zborih podružnice govori, naj se zapiše v zapisnik (protokol) v domačem jeziku; če bi pa nobeniga ne bilo, ki bi znal v slovenskim jeziku *) pisati, je pa na prosto voljo dano, tudi v nemškem jeziku zapisati.

§. 6. V zboru, ki ga podružnica pred velikim zborom v Ljubljani napravi, izvolijo udje tistiga možá, ki ga poslanca v Ljubljano pošlejo in ki pri velikim zboru v iménu podružnice govori.

§. 7. Zbori podružnic naj se dajo vsakkrat v Ljubljano na znanje, kér zna biti, de družtvini predsednik njeni zbor obíše.

(Dalje sledí.)

Cena krajnskih pridelkov v Terstu poslednji teden.

En star pšenice veljá 5 gold. in pol, do 6 gold.; turšice 3 gold. in pol do 4 gold.; réží 3 gold. in 15 kraje. do 3 gold. in pol; ječmena 2 gold. in 15 kraje. do 2 gold. in 45 kraje.; ovsá 2 gold. in 25 kraje. do 3 gold.; fižola 5 gold. do 5 gold. in pol; razniga lanéniga sémena 3 gold. do 9 gold. in 20 kraje.; bôba 2 gold. in 50 kraje. do 3 gold. in 10 kraje. leče 3 gold. in 3 kraje. do 3 gold. in 15 kraje.; moke nar lepši (cvéta, Auszug,) veljá cent 10 gold. in 15 kraje.; srednje lepe (tudi cvéta) 9 gold. in 15 kraje.; slabji (Mundmehl) 8 gold. in 15 kraje.; lepe prednje moke (Semmelmehl) 7 gold. in 20 kraje. slabji pa 6 gold. in 20 kraje.; cent suhíh češpelj 3 gold. in pol; cent špéha (frišniga) in v bôhíh 20 do 22 gold.; 100 dilj (žaganc) po 13 čevljev dolzih, odbranih in od 9 do 13 linij debelih 40 do 45 gold.; po katerih kupci vse-skozi poprašujejo.

Kakó dolgo še ne bomo lažnivosti svojiga pravopisa slovó dali?

(Dalje.)

Dalje, ko bi bilo za bravece tako zlo potrebno, jim pri pisanji ishajanje ali sklanjanje besedí na znanje dajati, bi se moglo to ne le pri nekterih, ampak pri vsih besedah zgoditi, ktere drugačno izhajanje ali pa drugačno sklanjanje ali pregibovanje imajo. Tega pa pri sedanjim pravopisu v veliko besedah ne storimo. Takó, postavim, kar izhajanje zadene, ga po zapopadku predej vpeljanih izgledov le v nekterih besedah naznanimo, v večim delu ne. Ravno tako pišemo: *mlajši, grajski, gospóski, méci, térši, slajši, krajši, dražji, véci, bistvo* i. t. d. desiravno bi mogli po namenu: *mladši, gradski, gosposki, mehksi, térdsi, sladksi, kratksi, dragši, velksi, bitstvo* pisati, de bi njih izhajo od mlad, grad, gospod i. t. d. naznanili. Ravno tako delamo tudi pri sklanjanju, katero

*) Nadjamo se, de se nikjer tacih mož ne bo manjkalo, ki bojo znali v domačem jeziku zapisati, kar jim bojo kmetje v domačem jeziku povedali. Vredništvo.

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobo dane od krajske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa.*

Tečaj VII.

V sredo 28. svečana (februarija) 1849.

List 9.

Velki zbor

krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

Število podružnic.

De podružnice svoj namen lože dosežejo, jih ne smé premalo biti.

Če bi jih bilo premalo, bi bile preveč razkropljene in ljudje bi imeli predelječ do njih. „Saj bi šel k zboru“ — bi utegnili eden in drug reči — „ko bi tako delječ ne bilo, de bi toliko časa ne zamudil“ i. t. d.

Kakor bi ne bilo práv, ko bi bilo premalo podružnic, ravno tako tudi ne kaže preveč podružnic napraviti. Pervič bi na eno podružnico premalo udov prišlo, in le takrat, kadar bo iz vsih krajev več kmetov v kmetijsko družbo zapisanih, bi bilo práv, več podružnic napraviti. Drugič mora vsaka podružnica eniga predsednika in 4 odbornike imeti, kateri se ne dobiyo ravno takolahko. Ti možje morajo zvedeni možje biti v kmetijstvu, morajo zaupanje imeti pri svojih sosedah, in posebno pa dobro voljo imeti, v prid svojiga kraja in po tem takim tudi v prid svoje dežele eno ali drugo reč brez plačila storiti. — Tudi je za vsako podružnico treba, de se saj z nekterimi nar potrebnimi buk vami previdi in si, če ne ravno veliko, vender majhno bukvarnico napravi. Iz vsiga tega se vidi, de ne kaže preveč podružnic narediti.

Vse to je velki zbor prevdaril in po svoji previdnosti sklenil, de naj se napravi 20 podružnic na Krajskim, in sicer v Ljubljanski kresii 5, v Novomeški 10, v Postojnski tudi 5.

V Ljubljanski kresii nej bo 1. podružnica v Bledu za tri gorenske kantone Belapeč, Bleški in Radoljški; 2. v Krajnji za Krajski in Teržiški kanton; 3. v Loki za Loški; 4. v Vodícah za Smeledniški in Mekinski; 5. v Moravčah za Berdski in Ponoviški kanton.

V Postojnski kresii nej bo 1. podružnica v Št. Vidu nad Ipavo za Ipavski in Senožeški kanton; 2. v Postojni za Postojnski in Bistriški; 3. v Šneperku za Šneperski; 4. v Planini za Planinski in Verhniški; 5. v Idrii za Idriški kanton.

V Novomeški kresii nej bo 1. podružnica v Višnji gori za Višnjogorski kanton; 2. v Mali Loki za Zatičinski; 3. v Rakovniku za Mirniški in Mokronoški; 4. v Boštanjih za Boštanski; 5. v Trebnim za Trebniški in Žužemski; 6. v Ribnici za Turjaški in Ribniški; 7. v Kočevji za Kočevski; 8. v Novim mestu za Novomeški; 9. v Leskovcu za Kerški in Kostanjevški; 10. v Černomlji za Krupški in Poljanski kanton. Pri razdeljenji teh podružnic se je tudi na to gledalo, de so se, kolikor je bilo moč, tisti možje za predsednike podružnic obderžali, ki so dozdej družbini dopisniki (Rezirkskorrespondenten) bili in ki so se

že toliko let pridne in zvedene podpornike kmetijske družbe skazali.

Povedati se pa vunder še mora, de pričijoča razdelitev podružnic še ni za terdno sklenjena, ampak de se v nji še zna kej spremeniti, če bojo začasno (provisorisch) izvoljeni predsedniki kej boljšiga svetovali, kateri se bojo zato posebno vprašali. Tudi zna biti, de dozdanja razdelitev ces. kantonov ali komisij prihodnjič ne bo obstala; po tem bomo pa po farah (dozdanjih kantonov) obsežek podružnic zaznamovali.

(Dalje sledí.)

Od regrutiranja.

Ta mesec bo pervikrat regrutiranje po novi postavi, po kateri mora grof in baron, če ga versta zadene, ravno tako k soldatam iti, kakor kajzarjev sin. — Postave tedej, ki za eniga veljajo, veljajo tudi za družiga.

Druga nova reč je lozanje (srečkovanje). Prihodnjič se nihče ne bo mogel več pritožiti, de ga je gospóska v soldate vtaknila, kakiga družiga pa spustila, — kakor ga bo osóda (loz) zadéla, takó pa bo. Če je pa kdo loz za soldata vzdignil, še zavoljo tega ni soldat, ampak bo le potem za soldata poterjen, če ga je zdravnik pri ogledovanji zdraviga in pripravniga spoznal. Vojska na Laškim in Ogerskim potrebuje veliko vojakov; torej bo létas po vsih deželah veliko regrutiranje. Zavoljo tega pa je tudi lahko v vojaški službi zdej hitro naprej priti, kar nam skušnja kaže. Vsaki dan se sliši, de je eden ali drugi naših ljudi oficir postal. Zató gré tudi veliko mladih ljudi iz lastne volje k soldatam, ker vidijo, de jim vojaški stan boljši stan obéta.

In če bi ravno lastni dobiček ne bil, v vojaški stan stopiti, nam mora biti potreba sveto povelje, de z veseljem primemo puške za brambo svoje edine domovine Avstrije, katero hočejo sovražniki raztergati. Kar je rajni Vodnik v létu 1809 rekel, ko je goreče pesmi za brambove zlagal, to veljá tudi dan današnji čez 40 lét. Poslušajmo ga, kaj je govoril: „Od našiga cesarstva se zdej nič več ne more oddati, nič več odtergati, tudi ne ena sama dežela; sicer naše cesarstvo ob moč pride, celost in samosvojnost zgubi, in vsak močnejši sosed bi z nami delal, kar bi hotel.“

„Bomo li roke križem deržali in nemarno gledali, kako ptujci hočejo naše stare lastnine jemati, naše dežele med seboj deliti, nas pod svoj strah siliti? V tacih nevarnostih se kaže, kdo je mož; kdo rajši to vaga, kar je manj; kdo raj blago in življenje zgubi, kakor svojo čast in samosvojnost. Komur je takó pri sercu, ta ne govori mehke besede, ampak iz polniga serca mu tečejo iz ust goreče pesmi, ktere junake h junaštvu vžigajo.“

„Péli so nekidaj naši očaki in Turke pobijali; péli so, in pod Sisek tékli Hasan Basa v Savo potopit; in

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa.*

Tečaj VII.

V sredo 7. sušca (marchija) 1849.

List 10.

Ljubljančanam!

Fárnih cerkvá pět ima Gospód Bóg v naši Ljubljáni, Tóliko túdi kasárn ima peklénska pošást. Vábita Peter, Miklávž nas z Jákobam k Bógu Ljubljance, Vábi nas Jánez Kerstník, vábi Marija v nebó. Híse: kazíno, redút, koloseum z njími teáter, Ima strelíše hudič, svóje si cípce lovíť.

Dr. Prešerin. *)

Velki zbor

krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

Gosp. Dr. Struppi je razložil vse prizadevanje kmetijske družbe za napravo živinozdravilske šole v Ljubljani, v kateri se bo tudi poduk v podkovanji kónj dajal. Denarji, ktere ima družba za ta namen že shranjene, znesó v vsim skupej 2836 gold. — namreč 1792 gold. je skupila iz prodaniga zemljiša na Ljubljanskim močirji (Franzeshof), 144 gold. je obljubila Ljubljanska mestna srenja, — 900 gold. pa znêse prihranek dvelétnih daril, ktere družba ni razdelila za govéjo živino. Povedati se mora, de te darila so se dajale iz družbinih denarjev, torej je kmetijska družba v tem zboru sklenila, de naj se vsakolétni znesek (600 gold.) téh daril takó dolgo obrača za naprávo te šole, dokler ne bojo vsi dolgoví tega zidanja poplačáni, in dokler ne bo ta šola na tacih nogah stala, de bo móгла sama za se obstati. Ta družtvini sklép je šel na Dunaj, de bi ga tudi ministri poterdili. — Zidanje te šole z vso notranjo opravo je na 7000 gold. prevdarjeno, in kér imamo dosihmal le 2836 gold. gotovih, je napravila kmetijska družbva nabéro po celi deželi, in je tudi naprosila bližnje slovenske soséde, kterim zná ta šola v prid biti.

Na dalje je bilo v zboru sklenjeno, de naj se ministerstvo naprosi, de naj zapové, de prihodnjič vsak kovač, ki hoče v deželi kovaški mojster biti, mora v to šolo iti, se podkovanja učiti, in de naj se mu le potem kovaška mojstrija podelí, ko je bil v ti šoli za dobriga podkovača kónj spoznan. — Take postave so tudi v družih deželah našiga cesarstva in so silne potrebne, zakaj le učen kovač je v stanu, živino z zdravimi in bolnimi kopiti umno podkovati. Pri nas na deželi je pa večidel žalostno s podkovo kónj!

(Dalje sledi.)

Krajskim mladenčem!

Pod tem nadpisam stoji v 25. listu Ljubljanskiga

*) Pričijočo pesmico v duhu »nebeške procesije« (dystichon po tevtonski méri) smo našli v zapuščini rajnciga dohtarja Prešerna. Razun 13 razdelkov poslovenjene Parizine, nekaj nemških pesem in nekterih pisem svojih prijatlov ni slavni pesnik nobenih družih pisanj zapustil. Vredništvo.

nemškiga časopisa goreča beseda, ki jo star vojak, kteri Cesarju že od 1799. léta služi, Krajski mladosti govori in jo vnema, v vojaški stan stopiti, ki si je poslednji čas toliko slave pridobil. Kér so Novice že v poslednjim listu v ti reči govorile, podajo ta nagovor, nekoliko okrajšan, v slovenskim jeziku krajski mladosti. „Takrat“ — govori naš stari vojak — ko se je punt na Laškim vžgal, je tudi naš regiment od nas slovó vzél, in se je šel za Avstrijo bojevat, ktero je hotel sovražnik razdjati. Blagoslov cele dežele je spremil njih bandêra — solzé starišev, bratov in sester, prijatlov in prijatlíc so jim bile mile zvezde, ki so jim svetile na nebu prihodnosti in ki so olajšale britkost ločitve. Pač je marsikter šel, kteriga nikdar več nazaj ne bo — tode on počiva v grobu, kteriga mu je slava skopála, in nad kterim junaštva venec zelení; on je smert storil za domovíno, ktera je njegovo imé zapisala v zlate bukve svojih domorodcov. — Veči del naših ljudi pa stoji še v celi móči v armadi, ktera Laškim puntarjem krepko na péte stopa, in se takó slavno obnaša, de jo vse hvali in povzdiguje, in jo tudi presvitli Cesar ovenčujejo s častnimi znamnji v obliči sovražnika na Tičinu! Bratovsko zedinjena z drugimi narodi avstrijanskiga cesarstva, je domovíno pogube otéla in si zató slavo pridobila tudi za prihodnje čase! — Veliko je že storjeniga, veliko pa je še storiti, zakaj Avstrije sovražniki še niso pokončani in še zmirej glavo vzdigujejo, de se ona ne more práv povzdigniti na svetlost novo cveteče svobode. — Novi bôji terjajo novo moč. Na noge tedaj, mladenčiči! poslušajte klic svojiga Cesarja, ki, zvest svoji prisegi: „Z druženo močjó“, le srečo svojih svobodnih ljudstev vstanoviti želí. — Stopite tedej možko k posodi, v kateri srečke ležé, in vzdignite, kar vam je brez razločka stanú namenjeniga, kar vas pélje k junaškemu vojskovodju Radeckitu, ki svoje vojake kakor oče svoje otroke ljubi, in kterimu je veselje, slavne dela slavno počastiti! i. t. d.

Kaj imajo naši kmetje noviga začeti, in kaj stariga obderžati?

(Konec.)

Vsi skupej smo bili že stariga kopita siti. Marsikterí pisár v kancelii se je že šopiril, kakor de bi bil Bog oče, in gorjé človeku, ki ni ponižno od delječ stal, dokler ga ni tak Bog oče poklical. Marsiktera kancelija se je lani še v tem času tako mogočno stéla, de je mislila, de je celo človeštvo zavoljo kancelij na svetu, ne pa kancelije zavoljo ljudi. To pa se bo zdej vse spreobrnílo. Mili Cesar Ferdinand so lani svojim ljudstvam vstavo ali konstitucíjo dali in z vstavo so razdelili svojo oblast, in sedanji presvitli Cesar Franc Jožef so poterdili vse, kar so nam Cesar Ferdinand dodelili. Ljudstva, v deržavni zbor po poslancih poklicane, imajo